delen van de organisatie. Op de handelingen die de jaarrekeningcontroleur moet verrichten om zich een oordeel te vormen over de kwaliteit van de door de operational auditor uitgevoerde werkzaamheden en de uitkomsten daarvan, wordt in het kader van dit artikel verder niet ingegaan. Uiteraard zal het verschil uitmaken of de leiding van de operational audit al of niet bij een register-accountant berust.

Slotopmerking

In de praktijk blijkt dat er met name bij grote ondernemingen en bij overheidsinstellingen en non-profit organisaties, zoals reeds in de inleiding naar voren is gebracht, dikwijls grote behoefte bestaat aan operational-audit-onderzoeken. Deze onderzoeken worden vrijwel altijd door personeel van de huishouding zelf uitgevoerd. Naar mijn mening bestaat de noodzaak tot uitvoeren van deze onderzoeken eveneens bij kleinere huishoudingen. Aangezien deze huishoudingen te klein zijn om dergelijke onderzoeken door eigen personeel uit te laten voeren, is hier een belangrijke taak weggelegd voor openbare accountantskantoren. Aan deze activiteit wordt tot heden door deze kantoren veelal nog te weinig aandacht geschonken.

De EEG-Richtlijn en de jaarver- slaggeving van de Nederlandse banken

Mr. Drs. F. van der Wel

1 Inleiding

Op 8 december 1986 werd door de Raad van de Europese Gemeenschappen een Richtlijn aangenomen betreffende de jaarrekening en de geconsolideerde jaarrekening van banken en andere financiële instellingen. Deze Richtlijn moet worden geïmplementeerd in de wetgeving van de EG-lidstaten. Uiterlijk op 31 december 1990 moeten de wettelijke bepalingen van de lidstaten aan de voorschriften van de Richtlijn voldoen. De lidstaten kunnen toestaan dat banken hun jaarverslaggeving voor het eerst over het boekjaar dat begint op of na 1 januari 1993 inrichten volgens de nieuwe of gewijzigde bepalingen.

In dit artikel wordt nagegaan wat mogelijkerwijze de gevolgen van de Richtlijn zijn voor de jaarverslaggeving van banken die onder de Nederlandse wetgeving ressorteren.

In dit artikel wordt achtereenvolgens ingegaan op:

- de totstandkoming van een afzonderlijke Richtlijn
- het rechtsgebied van de Richtlijn
- de positie van De Nederlandsche Bank
- de gevolgen van de Richtlijn voor de jaarverslaggeving van banken (hierna: bankenrichtlijn of richtlijn).

Onderstaande bespreking is geen uitputtende behandeling van alle mogelijke toekomstige ver-

Mr. Drs. F. van der Wel, registeraccountant, is vennoot bij de TRN Groep/Nederlandse Accountants Maatschap de Tombe en wetenschappelijk medewerker aan de Vrije Universiteit Amsterdam.

anderingen. Getracht is om een beperking aan te brengen tot een aantal hoofdlijnen.

2 De totstandkoming van een afzonderlijke Richtlijn

In de considerans behorend bij de bankenrichtlijn wordt het nut van een afzonderlijke richtlijn voor de jaarverslaggeving van banken gebaseerd op 'de bijzondere facetten van de kredietinstellingen'. Hieraan wordt niet nader uitwerking gegeven, maar het is aannemelijk dat de bijzonderheid is gelegen in het fungeren als financieel intermediair. Dit fungeren heeft tot gevolg dat de samenstelling van activa en passiva bij banken in het algemeen van geheel andere aard is dan bij andere ondernemingen, terwijl dit ook geldt voor de samenstelling van de winst- en verliesrekening. Bovendien wordt wellicht ook gerefereerd aan de bijzondere positie die de banken innemen in de economie en in het bijzonder in het geldwezen. In de considerans wordt voorts gewezen op het spoedeisende karakter van de coördinatie in verband met het feit 'dat steeds meer kredietinstellingen hun bedrijf over de grenzen heen uitoefenen'.

In dat verband is ook de vergelijkbaarheid van de jaarverslaggeving van banken van belang. Hierop wordt in de considerans nogal uitvoerig ingegaan. Zo moet het al dan niet in of buiten de balans opnemen van transacties worden geregeld ten behoeve van de vergelijkbaarheid.

De inhoud van de posten dient volgens de considerans vergelijkbaar te zijn, zowel ten aanzien van posten van de balans als die buiten de balans en die op de winst- en verliesrekening. Er wordt daarbij nadrukkelijk op gewezen dat de vergelijkbaarheid vooral ook afhangt van de waarden die aan de in de balans opgenomen activa en passiva worden toegekend; met andere woorden, de samenhang met de waarderingsgrondslagen wordt benadrukt.

Het argument van de vergelijkbaarheid is van des te meer belang geworden in het licht van '1992'. In dat verband wordt over de vorming van allerlei combinaties gesproken en gespeculeerd. Dit betreft weliswaar niet alleen de banken, maar de

te verwachten integratie van de Europese goederen- en dienstenmarkt zal de banken waarschijnlijk tenminste doen volgen in deze ontwikkeling.

3 Het rechtsgebied van de Richtlijn

De lidstaten zijn destijds niet verplicht geweest toepassing van de bepalingen van de vierde Richtlijn voor te schrijven voor de jaarverslaggeving van banken. In Nederland is dat niettemin wel gebeurd, zij het dat een groot aantal specifiek voor banken bestemde bepalingen in het leven werd geroepen door middel van artikel 400 Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek, artikel 11 Wet Toezicht Kredietwezen en het Model Jaarrekening van De Nederlandsche Bank. Ook in de zevende EG-Richtlijn wordt aan de lidstaten de optie geboden om de bepalingen daarvan niet toe te passen op de banken, indien de consolidatie in die lidstaten voor banken nog niet verplicht is gesteld. De aanpassing van de wetgeving aan deze Richtlijn in Nederland betreft, evenals bij de vierde EG-Richtlijn, evenwel ook de banken, omdat de consolidatie van de financiële gegevens door banken onder de Nederlandse wetgeving ook thans reeds verplicht is.

De bankenrichtlijn is ten aanzien van Nederlandse banken van toepassing op de jaarverslaggeving van kredietinstellingen die zijn georganiseerd in de rechtsvorm van een van de vennootschappen genoemd in artikel 58 van het EG-verdrag. Het begrip 'kredietinstelling' wordt niet in de bankenrichtlijn zelf omschreven. Verwezen wordt naar de eerste Toezicht-Richtlijn voor banken waar een kredietinstelling wordt omschreven als 'een onderneming waarvan de werkzaamheden bestaan uit het van het publiek in ontvangst nemen van deposito's of van andere terugbetaalbare gelden en het verlenen van kredieten voor eigen rekening'. De Nederlandse omschrijving van een kredietinstelling wijkt daarvan echter wel wat af.

In de praktijk zullen overigens dezelfde banken onder de werking van de bankenrichtlijn vallen als waarop thans het Model Jaarrekening van DNB van toepassing is.

Op financiële instellingen in de rechtsvorm van een naamloze of besloten vennootschap, die geen bank zijn, zijn de bepalingen van de bankenrichtlijn eveneens van toepassing voor zover de vierde EG-Richtlijn daarop niet van toepassing zou zijn verklaard in Nederland. Dat is evenwel niet het geval, zodat dit geen relevante categorie vormt.

Dit zou, hoewel niet waarschijnlijk, wel alsnog kunnen gebeuren bij de implementatie van de bankenrichtlijn.

Uitgezonderd van toepassing zijn enige specifieke instellingen, met name overheids- en daaraan verwante instellingen.

Ook coöperatieve banken zijn van toepassing vrijgesteld, maar de centrales waarbij zij zijn aangesloten niet. Deze moeten een geconsolideerde jaarrekening opmaken, te zamen met een jaarverslag dat moet worden opgemaakt, gecontroleerd en gedeponereerd overeenkomstig de voorschriften van de bankenrichtlijn.

Voorts zijn er enige mogelijkheden van toepassing voor afwijking van de voorschriften van de bankenrichtlijn voor gespecialiseerde kredietinstellingen, zoals hypotheekbanken en kapitaalmarktinstellingen, alsmede voor kredietinstellingen met een rechtsvorm anders dan de rechtspersonen die vallen onder Titel 9. Deze afwijkingen mogen echter alleen de omschrijving, de inhoud, indeling en terminologie van de posten van de jaarrekening betreffen. Het gevolg mag echter niet zijn dat minder informatie wordt verstrekt dan door andere kredietinstellingen.

De Richtlijn is, net overigens als de huidige verslaggevingsvoorschriften voor banken, op banken van alle grootten van toepassing. Voor rechtspersonen die onder de werking van Titel 9 ressorteren, zijn indien zij middelgroot of klein zijn, bepaalde vrijstellingen van toepassing voor de inrichting, controle en deponering van hun jaarverslaggeving. Deze vrijstellingen gelden dus niet voor banken. In de considerans van de Richtlijn wordt hiervoor als reden aangevoerd dat dit is gebeurd met het oog op het doel van gelijke behandeling van een zo groot mogelijk aantal kredietinstellingen.

4 De positie van De Nederlandsche Bank

Door de harmoniserende werking van de bankenrichtlijn lijkt er op een aantal punten minder ruimte dan nu het geval is, over te blijven voor een eigen invulling van de voorschriften voor de jaarverslaggeving van banken door de Nederlandse regelgevende instanties.

Anderzijds biedt de Richtlijn een aantal opties waaruit de lidstaten mogen kiezen, terwijl de Richtlijn voorts slechts minimum-voorschriften geeft. Daarom zal de positie van de Nederlandse regelgever toch belangrijk blijven. Dan rijst de vraag wie die regelgever wordt, namelijk de wetgever of DNB. Is het de wetgever die deze bevoegdheid geheel aan zich houdt waardoor DNB aan positie zou verliezen? Of zal, zoals ook nu het geval is, een belangrijk gedeelte van de voorschriften zijn vervat in een door DNB vast te stellen Model, zodat de Centrale Bank haar positie in de regelgeving behoudt?

Thans immers bepaalt de toezichthouder vele van de verslaggevingsvoorschriften, zij het dat op het terrein van consolidatietechnieken en waarderingsgrondslagen DNB niet meer dan aanbevelingen geeft. Het Model dient overigens te worden opgesteld binnen het wettelijk kader van artikel 11 WTK en Titel 9 van Boek 2 BW, voor zover die van toepassing is op banken (zie met name artikel 400).

Vaststelling van wijzigingen in het Model door DNB heeft eerst plaats na consultatie van de banken en van de Raad voor de Jaarverslaggeving. Consultatie van laatstgenoemde instantie is wettelijk niet verplicht, maar kennelijk hecht DNB aan een zorgvuldige toetsing van de door haar uit te vaardigen voorschriften.

De vraag kan opkomen waarom DNB de bevoegdheid heeft zelf verslaggevingsregels op te leggen. Mag DNB regels geven voor de jaarverslaggeving van banken, gegeven haar positie als toezichthouder?

Als voordeel van het aan DNB delegeren van deze bevoegdheid kan worden genoemd dat DNB over het algemeen geacht moet worden in staat te zijn om bepaalde verslaggevingsregels sneller dan de overheid te wijzigen op grond van vernieuwingen in het bankbedrijf. Dit hangt mede samen met de

langdurige wetgevingsprocedures en de traagheid van de besluitvorming van de overheid. Een snelle wijzigingsprocedure kan in het belang zijn van een goede uitoefening van het toezicht op de Nederlandse banken en van een goede verslaggeving.

In dat verband kan ook het geven van additionele voorschriften boven het minimum als voordeel worden beschouwd van de bevoegdheid van DNB. Juist bij nieuwe bancaire ontwikkelingen kan het van belang zijn dat DNB een dergelijke bevoegdheid heeft.

Er is echter ook een nadeel aan deze bevoegdheid verbonden: bij de praktijk van de verslaggeving heeft DNB immers zelf een belang in zijn functie van toezichthouder. Het zou kunnen voorkomen dat het belang van informatie in de verantwoordingsprocessen aan aandeelhouders en andere belanghebbenden wordt gedomineerd door het toezichthoudersbelang. DNB zou in de uitoefening van zijn toezicht immers gestoord kunnen worden indien bepaalde informatie over een bank die in moeilijkheden verkeert aan het publiek bekend wordt, omdat de bekendheid verstrekkender maatregelen vergt dan wanneer die informatie niet bekend zou zijn. Het bewustzijn daarvan kan ertoe leiden dat de Bank daarmee reeds rekening houdt bij het opstellen van de regelgeving. Daarin ligt dan de reden waarom zich de uitoefening van het toezicht mogelijk minder goed verdraagt met de bevoegdheid tot vaststelling van het Model dat juist de informatieverstrekking aan anderen dan DNB regelt.

De bankenrichtlijn zou wellicht een goede gelegenheid zijn om de positie van De Nederlandsche Bank op dit terrein nog eens te overwegen. Daarbij moet als uitgangspunt dienen dat de toezichthouder wel een belangrijke rol moet blijven spelen bij de regelgeving, mede omdat zij bij de uitoefening van het toezicht zelf gebruiker is van de jaarverslaggeving.

5 De gevolgen van de Richtlijn voor de jaarverslaggeving van banken

De gevolgen van de bankenrichtlijn voor de jaarverslaggeving van Nederlandse banken zijn aanzienlijk, zowel ten aanzien van de verstrekking van informatie als ten aanzien van de grondslagen

van waardering en resultaatbepaling, terwijl ook voor de presentatie enige wijzigingen optreden. De wijzigingen in de verstrekking van informatie hebben vooral betrekking op de 'VAR', het Fonds voor algemene risico's, de vorderingen en schulden van de bank en op de bruto-inkomsten, onder meer die uit hoofde van de intrest. Ten aanzien van de grondslagen van waardering en resultaatbepaling is met name de mogelijkheid van afwaardering van een aantal activa ten behoeve van de vorming van geheime reserves ter vervanging van de VAR van belang.

Inhoud van de informatie

De jaarverslaggeving is erop gericht om inzicht te verschaffen in vermogen en resultaat, alsmede voor zover de aard van de jaarrekening dat toelaat in liquiditeit en solvabiliteit. Ten aanzien van banken geldt dat op eenzelfde wijze als voor andere ondernemingen. Toch is er sprake van een bijzonderheid ten aanzien van de doelstellingen die door middel van de jaarrekening moeten worden vervuld. Crediteuren verkeren namelijk bij banken, gezien de functie die deze vervullen, in een bijzondere positie. Zij vertrouwen er namelijk op dat hun gelden op rekening-courant en spaarrekeningen door de bank veilig worden bewaard en voorts dat de toevertrouwde gelden adequaat renderen, respectievelijk dat deze gelden op juiste wijze in het betalingsverkeer worden aangewend. Met name de bewaar- en betaal functie hebben alleen bestaansmogelijkheid als erop mag worden vertrouwd dat hetgeen door crediteuren in bewaring wordt gegeven, zonder meer op het overeengekomen tijdstip door de bank wordt beschikbaar gesteld. Door de verwevenheden tussen de bewaarfunctie van banken en hun functie van kredietverlener, verzorger van het betalingsverkeer en verlener van vele en velerlei financiële diensten hebben de banken een positie opgebouwd die zeer essentieel is voor de economie. Deze is evenwel nog steeds afhankelijk van het eerder genoemde vertrouwen. Dit vertrouwen kan worden geschokt door optredende verliezen, hetgeen een zogenaamde run op de bank tot gevolg zou kunnen hebben. Nederlandse banken hebben steeds de mogelijkheid gehad om alle debiteurenverliezen en eventuele zware verliezen

die niet voorzienbaar en niet kwantificeerbaar zijn onder bepaalde condities in mindering te brengen op een niet-zichtbare voorziening voor algemene bedrijfsrisico's (VAR). Deze voorziening, die ten aanzien van de debiteurenverliezen in zekere zin een dynamisch karakter heeft, dient ter vermijding van ongerechtvaardigd vertrouwensverlies dat een zogenaamde run op de banken tot gevolg zou hebben gehad. De solvabiliteit was tot op heden derhalve voor de crediteuren minder goed weergegeven. Verder was het inzicht in de liquiditeit beperkt, omdat van niet alle relevante posten de resterende looptijden behoeven te worden vermeld, nog afgezien van het feit dat formele looptijden veelal niet overeenkomen met materiële. Ook het inzicht in vermogen en resultaat is bij banken minder groot dan bij andere ondernemingen, juist weer door de VAR. Weliswaar heeft het inzicht in het vermogen niet zo'n zelfstandige betekenis naast het inzicht in de solvabiliteit, maar dat kan niet worden gezegd over het inzicht in het resultaat.

Het is derhalve van belang of de bankenrichtlijn hierin wezenlijk verandering brengt.

Hierna wordt eerst ingegaan op de veranderingen ten aanzien van de VAR, terwijl vervolgens enige andere aspecten van de informatieverstrekking worden besproken. Het is daarbij niet geheel te vermijden dat hier en daar op enige details wordt ingegaan.

Voorziening Algemene Bedrijfsrisico's

De voorziening voor algemene bedrijfsrisico's stelt banken in staat om, zoals zojuist reeds gesteld, debiteurenverliezen en onder bepaalde in het Model Jaarrekening van De Nederlandsche Bank vastgelegde voorwaarden niet voorzienbare en niet-kwantificeerbare verliezen niet ten laste van het resultaat te brengen maar in mindering op die voorziening. Debiteurenverliezen worden dan tegelijkertijd in mindering op de actiefpost gebracht. Die vermindering is evenwel niet zichtbaar omdat de VAR te zamen met de belastinglatenties niet apart worden getoond in de balans of in de toelichting daarop, maar zijn begrepen in de post crediteuren. Deze faciliteit zal een zekere vormwijziging ondergaan als gevolg van de bankenrichtlijn. De VAR als zodanig ver-

dwijnt. Zo op het oog lijkt daardoor de 'geheime' VAR tot het verleden te gaan behoren. Op zich is dat ook toe te juichen omdat, hoe begrijpelijk ook de motieven zijn voor het instandhouden van de VAR, de gedachte dat geslotenheid en geheimzinnigheid meer vertrouwen genereren dan openheid wellicht vroeger juist was en ook rendeerde, maar toch langzamerhand tot het verleden behoort. De gedachte dat belanghebbenden en met name in dit geval crediteuren zelf kennis moeten kunnen nemen van de financiële gegevens, ligt meer in de lijn van de ontwikkelingen rond de openheid van informatie dan het achterhouden ervan.

Maar de Richtlijn laat de lidstaten de mogelijkheid om banken toe te staan extra afwaarderingen toe te passen op bepaalde actiefposten. In de considerans bij de bankenrichtlijn wordt dan ook vermeld: 'dat het om die reden ook wenselijk leek om de Lid-Staten de mogelijkheid te bieden om kredietinstellingen, tot een latere coördinatie, een zekere beoordelingsmarge te laten, met name inzake de waardering van vorderingen en bepaalde waardepapieren'. Deze faciliteit is in die zin uitgewerkt dat het aan banken mogelijk wordt toegestaan om een extra afwaardering te plegen van maximaal 4% op vorderingen op kredietinstellingen en op cliënten, effecten, althans voorzover deze niet behoren tot de financiële vaste activa en evenmin tot de handelsportefeuille. Onduidelijk is wat met deze tussencategorie wordt bedoeld. Waarschijnlijk gaat het om vorderingen die gesecuritiseerd zijn, zoals certificates of deposit en commercial paper. Afgezien van de waarderingsproblematiek die hier speelt, is er een groot informatieverlies. De bank behoeft immers geen informatie te verstrekken over de afwaardering van de betreffende activa. De bank kan deze afwaardering op grond van de Richtlijn plegen op eigen gezag en naar eigen beoordeling. Verder is het de vraag of de bank deze afwaarderingen slechts kan benutten in geval van verliezen uit hoofde van deze vorderingen of de betreffende waardepapieren.

Soms wordt aangenomen dat verliezen op bijvoorbeeld niet uit de balans blijken verplichtingen niet in mindering kunnen worden gebracht op deze 'voorziening'. Dat zou met zich brengen dat

de werking van deze 'VAR' naar de materialiteit wordt beperkt van een onder condities algemene toepassing naar een specifiek voor enige posten geldende regeling.

Deze beperking lijkt bij nader inzien van weinig belang omdat banken naar eigen discretie de afwaardering kunnen vergroten of verkleinen (binnen de 4%-marge), zodat de geheime reserve toch voor andere verliezen kan worden aangewend. Wel worden dan eventueel verliezen en winsten zichtbaar omdat ze mogelijkwerwijs tot andere rubrieken van de winst- en verliesrekening behoren. Afhankelijk van de keuzes die de Nederlandse wetgever, respectievelijk De Nederlandse Bank maakt bij de implementatie van de Richtlijn, kan in belangrijke mate compensatie worden toegepast tussen een aantal posten van de winst- en verliesrekening, zodat de relevantie van de beperking in een aantal gevallen ook in dat opzicht kan komen te vervallen. Wel moet nog worden gesteld dat in verband met het inzichtver-eiste de extra afwaardering niet mag leiden tot winstegalisatie, hetgeen onder de vigeur van het huidige Model Jaarrekening evenmin is toegestaan.

De met de afwaardering samenhangende belastingpositie zal overigens niet separaat in de voorziening voor latente belastingverplichtingen tot uiting komen, omdat ten aanzien van deze afwaardering in artikel 40 van de bankenrichtlijn daarvoor een uitzondering wordt gemaakt. Volledigheidshalve zij nog opgemerkt dat landen die deze afwaardering toestaan ook de fondsvorming moeten toelaten, terwijl dat voor de overige landen een optie is. In de bankenrichtlijn is namelijk geregeld dat er een 'Fonds voor algemene bankrisico's' kan worden toegelaten door de lidstaten en, indien de zojuist besproken afwaardering wordt toegestaan, dit 'Fonds' moet worden toegelaten. Een reden voor deze verplichting is niet gegeven. Denkbaar is evenwel dat men de banken in de gelegenheid heeft willen stellen tot fondsvorming buiten de stille reserves om ten-einde een zekere winstegalisatie te bereiken.

Het fonds moet apart worden getoond in de balans, evenals trouwens de post latente belastingvoorziening. Het fonds omvat volgens de Richtlijn 'de bedragen die de kredietinstelling

besluit te bestemmen voor de dekking van dergelijke risico's, indien zulks om redenen van voorzichtigheid wegens de bijzondere, met het bankbedrijf samenhangende risico's geboden is'. Het saldo van de aan het fonds toegevoegde bedragen moet afzonderlijk worden opgenomen in de winst- en verliesrekening.

In de considerans tot de Richtlijn wordt aangevoerd dat 'gezien de bijzondere risico's die inherent zijn aan banktransacties en de noodzaak het vertrouwen te beschermen, moet worden voorzien in de mogelijkheid om onder passiva van de balans een post op te nemen, genaamd 'Fonds voor algemene bankrisico's'.

Geconstateerd mag worden dat het aantal mogelijkheden om verliezen en voorzieningen te tonen groeit en daardoor het aantal mogelijkheden om de winst te manipuleren.

Men moet zich afvragen of er een werkelijke verbetering van het inzicht is. Ik meen dat dit niet of nauwelijks het geval is. Het inzicht in solvabiliteit en in de winstgevendheid wordt door de invoering van de bankenrichtlijn niet noemenswaard verbeterd. Ook de harmonisatie in de EG wordt op dit onderdeel niet bevorderd, omdat het ter vrije discretie van de lidstaten en in tweede instantie de banken staat om van de vrije ruimte van 4% gebruik te maken.

Risico's

De bank loopt velerlei risico's in haar bedrijfsuitoefening. Daartoe behoren onder andere het debiteurenrisico, het renterisico, het valutarisico, het landenrisico en het liquiditeitsrisico. Op dit laatste risico wordt in de volgende paragraaf ingegaan. De bankenrichtlijn verplicht niet tot het geven van nadere uiteenzettingen over de onderscheiden risico's, hoewel dergelijke gegevens wel van belang zijnde informatie over het risico-profiel van de bank zouden kunnen bevatten. Zo behoeft er geen splitsing van uitzettingen naar branche te worden gegeven en evenmin naar land. Ook behoeft geen informatie te worden verschaft over de posities in de onderscheiden valuta's of over de intrestpositie. De verslaggeving over dit soort van zaken blijft dus erg gesloten. De vraag is of de jaarrekening hierin inzicht zou moeten geven of dat het verslag van de directie hier-

over nadere inlichtingen zou moeten verschaffen. Het gaat immers om specifieke toekomstinformatie die een nadere uitwerking is van het vereiste van vermelding in het verslag van de directie van omstandigheden waarvan de ontwikkeling van omzet en rentabiliteit afhankelijk is.

Looptijden

Over de resterende looptijden van vorderingen en schulden zal meer informatie moeten worden verstrekt dan thans het geval is. Onder de thans vigerende voorschriften moet de oorspronkelijke gemiddelde looptijd worden gesplitst naar een looptijd korter dan twee jaar en twee jaar of langer. Schulden kunnen door banken naar hun keuze worden verdeeld naar oorspronkelijke, dan wel resterende looptijd van meer dan een jaar en een jaar en korter.

De bankenrichtlijn verplicht tot specificatie van bepaalde vorderingen en schulden naar resterende looptijd, en wel:

- tot drie maanden
- meer dan drie maanden tot een jaar
- meer dan een jaar tot vijf jaar
- meer dan vijf jaar.

De vorderingen waarvoor dit geldt zijn die op kredietinstellingen en die op cliënten. Ten aanzien van deze posten moet bovendien het onmiddellijk opeisbare gedeelte worden vermeld, terwijl ten aanzien van cliënten het bedrag met onbepaalde looptijd moet worden vermeld.

- 'Overheidspapier en daarmee gelijkgestelde waardepapieren', alsmede
- 'ander papier dat bij De Nederlandsche Bank ter financiering kan worden aangeboden', moeten in twee afzonderlijke categorieën op de balans worden vermeld.

Ten aanzien van schulden aan kredietinstellingen, die aan cliënten en in andere schuldbewijzen belichaamde schulden gelden dezelfde verplichtingen als ten aanzien van de vorderingen op kredietinstellingen en cliënten. Afzonderlijk moet van deze posten dan nog worden vermeld het onmiddellijk opeisbare gedeelte.

Van de 'obligaties en andere vastrentende waardepapieren in omloop' moet het in het volgende jaar opeisbare gedeelte worden vermeld.

Door deze informatie te verschaffen wordt het inzicht in de liquiditeit vergroot. Er is aldus wel enig inzicht te vormen in de matching van resterende looptijden. Die verbetering van het inzicht is echter beperkt. De opstellingen gaan immers uit van formele looptijden, maar in de onmiddellijk opeisbare vorderingen en schulden zit een belangrijke vaste kern. Informatie over de looptijden kan vollediger worden gemaakt door aan de hand van ervaringsgegevens nadere informatie te verschaffen over werkelijke looptijden. Te denken is aan de toetsingsstaat voor de liquiditeit, zoals De Nederlandsche Bank die hanteert in het kader van de periodieke rapportage door de banken. In dat verband zij opgemerkt dat het de Nederlandse overheid vrij staat om bij de aanpassing van de Nederlandse voorschriften aan de bankenrichtlijn ter zake additionele voorschriften in te voeren, omdat de bankenrichtlijn slechts een minimum bevat. Dit zou wel strijdig zijn met het streven naar harmonisatie. De kwaliteit van de verslaggeving kan daaraan echter niet altijd ondergeschikt worden gemaakt.

Looptijden die niet in de balans zijn opgenomen, betreffen die uit hoofde van niet uit de balans blijvende verplichtingen, die niettemin wel een behoorlijke invloed op de liquiditeit kunnen hebben. Te denken valt aan nif's (Note Issuance Facility), ruf's (Revolving Underwriting Facility) en dergelijke financiële instrumenten. Uiteraard gaat het niet om een actuele beïnvloeding van de liquiditeit, maar om een potentiële. Het ontbreken van informatieplichtingen over de looptijden van deze instrumenten is geen goede zaak, omdat dit soort verplichtingen belangrijke invloed op de liquiditeit kunnen hebben. In het voorgaande is niet gesproken over de rentetypische looptijden. Verwezen wordt naar de opmerkingen over de winst- en verliesrekening.

Zekerheden/achterstelling vorderingen/cessie en retrocessie

In de toelichting behoeft niet langer informatie te worden verschaft over zekerheden die zijn verbonden aan de activa. Dit is te beschouwen als een zeker verlies van informatie omdat de huidige voorschriften enig inzicht geven in het door zekerheden gedekte gedeelte van de portefeuille. Wel

zal in de toelichting straks afzonderlijk bij elke post het eventueel achtergestelde gedeelte daarvan moeten worden vermeld.

Ook over cessie en retrocessie zijn enige bepalingen opgenomen, waarbij de vernieuwing hierin bestaat dat indien een actief door de cederende bank is verkocht met het recht van de koper om het terug te verkopen, de daaruit voor de bank voortvloeiende verplichting als niet uit de balans blijkende verplichting moet worden vermeld, daarmee het inzicht vergroterend in potentiële wijzigingen in de liquiditeit. Heeft de koper (cliënt) de plicht om terug te verkopen, dan dient het actief te blijven geactiveerd op de balans van de verkopende bank. Dat laatste geldt onder het huidige model ook reeds, maar het ermee gemoeide bedrag behoefde nog niet in de toelichting te worden vermeld.

Meer inzicht in de liquiditeit zou zijn verkregen als ook om vermelding van termijnen was gevraagd.

Verbonden ondernemingen

De bankenrichtlijn verplicht tot separate vermelding van vorderingen en schulden aan verbonden ondernemingen en deelnemingen. Dit vereiste doet het inzicht in de groepsverhoudingen waarin de bank zich bevindt, toenemen. Het nieuwe vereiste sluit ook aan op de onlangs in werking getreden Aanpassingswet Zevende EG-Richtlijn, waarin een soortgelijk vereiste is opgenomen.

Vorderingen op bestuurders en commissarissen

Vorderingen op bestuurders en commissarissen, alsmede ten behoeve van hen verleende garanties die thans nog niet behoeven te worden vermeld in de jaarverslaggeving van banken voor zover zij normaal zijn in de gewone bedrijfsuitoefening, zullen in de toekomst wel moeten worden medegedeeld. Daarmee wordt dit vaak nogal gevoelig liggend voorschrift ook verdergaand op banken van toepassing. De intrestvoet, de belangrijkste voorwaarden en de afgeloste bedragen behoeven evenwel niet te worden vermeld. Hoewel overigens van niet zo wezenlijk belang, lijkt het mij dat met dit voorschrift de privacy van bankbestuurders op onnodige wijze wordt aangetast. Voor normale leningen aan bestuurders c.s. die een bank ook aan een verge-

lijkaar persoon zou verstrekken, is mijns inziens geen noodzaak tot vermelding aanwezig en voldoet het thans volgens het Model Jaarrekening geldende voorschrift voor banken, te weten dat alleen melding behoeft te worden gemaakt van vorderingen die niet tot het normale bankbedrijf behoren.

Obligaties en andere vastrentende waardepapieren

Het onderscheid in de toelichting tussen handelsportefeuille en beleggingsportefeuille zal worden gehandhaafd. Bij de waarderingsgrondslagen die in artikel 35 van de bankenrichtlijn worden besproken, komt dit onderscheid ook weer tevoorschijn, omdat er een onderscheid wordt gemaakt tussen effecten die tot de financiële vaste activa behoren, en de effecten die daartoe niet behoren. De effecten die tot de financiële vaste activa behoren, zijn te beschouwen als voortzetting van de beleggingsportefeuille. Voor het classificeren als financieel vast actief in het geval van kredietinstellingen is vereist dat het deelnemingen of aandelen in verbonden ondernemingen betreft, dan wel waardepapieren die zijn bestemd om duurzaam voor de bedrijfsuitoefening te worden gebruikt. Bij de handelsportefeuille is dit niet het geval. Op de waardering wordt hierna teruggekomen. Terzijde wordt nog opgemerkt dat niet in waardepapieren belichaamde vorderingen niet tot de financiële vaste activa kunnen behoren op grond van de tekst van artikel 35 van de bankenrichtlijn. Voorts wordt nog vermeld dat de informatie over de obligaties en andere vastrentende waarden aanzienlijk wordt uitgebreid ten opzichte van het thans vigerende model. Deze uitbreiding heeft onder meer betrekking op verplichte vermelding van het gehanteerde criterium voor het onderscheid tussen beleggingsportefeuille en handelsportefeuille en het bedrag van het nog te amortiseren agio of disagio voor waarden die niet tegen kostprijs maar tegen de hogere of lagere aflossingswaarde zijn opgenomen. Overheidsobligaties moeten onder de effecten worden opgenomen en niet onder de post 'overheidspapier en ander papier dat bij de centrale bank ter herfinanciering kan worden aangeboden'.

Niet uit de balans blijvende verplichtingen

Op dit onderdeel zijn, wellicht enigszins in tegenstelling tot wat zou worden verwacht, geen belangrijke veranderingen te melden. Het Model Jaarrekening van De Nederlandsche Bank is recentelijk nog gewijzigd om vermelding van een aantal van deze verplichtingen expliciet te incorporeren. In hoofdzaak wordt meer toelichting verlangd over de aard van de niet uit de balans blijvende verplichtingen. Wel van belang is de uitbreiding van de informatieplicht ten aanzien van termijncontracten.

Termijncontracten

Verlangd wordt in de bankenrichtlijn dat op de balansdatum niet afgewikkelde termijncontracten worden vermeld en ingedeeld naar de te onderscheiden categorieën, zoals effecten, vreemde valuta en edele metalen, waarbij moet worden aangegeven welk gedeelte van de transacties bedoeld is om zich in te dekken tegen de schommelingen van marktprijzen, rente en wisselkoersen. Tevens moet worden vermeld of een belangrijk deel van de transacties commerciële (dealer)-aangelegenheden betreft. De valutapositie blijkt, ook na invoering van de bankenrichtlijn niet uit de jaarverslaggeving. Deze informatie is, zoals zo vaak overigens, alleen maar zinvol in samenhang met alle valutaposities, of ze nu op de balans paraïsseren of buiten de balans staan.

Overigens is de informatie ter zake van termijncontracten alleen beschrijvend van aard. Cijfermatig inzicht wordt niet verlangd.

Winst- en verliesrekening

Ten aanzien van de winst- en verliesrekening worden verdergaande informaties gevraagd, namelijk ten aanzien van de bruto-inkomsten en -lasten. De rente, de amortisatie van agio en disagio alsmede de kredietprovisie met een intrestkarakter en amortisatie van swapkosten en -opbrengsten moeten dus in volle omvang worden getoond. Hierdoor wordt een beter inzicht mogelijk gemaakt in de omvang van de activiteit van de bank, alsmede in de rentemarge en in de opbrengststructuur. Geen inzicht is evenwel mogelijk in de intreststructuur van de activa en

passiva, omdat er geen informatie wordt verschaft over rentetypische looptijden.

In de winst- en verliesrekening wordt een groter aantal rubrieken gehanteerd dan tot nu toe het geval is in Nederland. Dit is onder meer het geval met de opbrengst uit hoofde van waardepapieren. De opbrengsten uit waardepapieren moeten worden onderverdeeld in:

- opbrengsten uit deelnemingen
- opbrengsten uit aandelen in verbonden ondernemingen
- opbrengsten uit overige aandelen.

Voorts van belang zijn de waardecorrecties op vorderingen en voorzieningen voor obligo's buiten de balanstelling, alsmede waardecorrecties op de beleggingsportefeuille, op deelnemingen en op aandelen in verbonden ondernemingen. De terugnemingen van de waardeverminderingen moeten afzonderlijk worden getoond, tenzij de lidstaat compensatie toelaat. Deze compensatie-optie kan het inzicht in deze materie drastisch beïnvloeden. Te denken valt met name aan de toegestane afwaarderingen die over de winst- en verliesrekening moeten worden gevoerd. Het al dan niet benutten van de compensatie-optie is sterk bepalend voor de vraag of uit deze bepalingen van de Richtlijn een verbetering van het inzicht voortvloeit.

Nieuw is ook het voorschrift een uitsplitsing te verstrekken van intrest, provisie en overige baten naar relevante regio's, voor zover deze markten vanuit het oogpunt van de organisatie van de bank aanzienlijk van elkaar verschillen. Dit voorschrift kan leiden tot een aanzienlijke vermeerdering van inzicht in de regionale spreiding van de activiteiten van de bank, maar zou eigenlijk gekoppeld moeten zijn aan splitsing van de krediet- en de effectenportefeuille naar dezelfde regio's. Door het ontbreken van dit voorschrift blijft de informatie nogal partieel.

Over het geheel genomen wordt de informatieplicht wel uitgebreid maar er kan niet worden gesteld dat dit tot wezenlijk veel meer inzicht leidt, omdat:

- De VAR wordt vervangen door de mogelijkheid

van afwaardering die voor het inzicht even slecht is, mede omdat de afwaardering niet separaat behoeft te worden getoond.

- Er geen informatie wordt verschaft over het landenrisico van de uitzettingen van de bank.
- Er op geen enkele manier inzicht wordt verschaft in de intreststructuur van activa en passiva.

6 Waarderingsgrondslagen

Over de grondslagen is al enigszins gesproken bij de behandeling van de inhoud van de informatie. Ten opzichte van de huidige in het Model Jaarrekening van De Nederlandsche Bank opgenomen regels brengt de bankenrichtlijn niet veel veranderingen. Overigens wil dat niet zeggen dat er geen discussies meer zijn over waardering en resultaatbepaling van posten in de jaarrekening. Te denken is aan het toerekenen van gerealiseerde of zelfs niet-gerealiseerde resultaten uit hoofde van beleggingen. Recentelijk is daarover overigens interessante jurisprudentie verschenen ten aanzien van de behandeling van deze posten in de jaarrekening van AEGON.

Dit arrest, waartegen cassatie is aangetekend, is wellicht ook van belang voor banken.

Beleggingsportefeuille

De hoofdregel volgens de bankenrichtlijn is, dat effecten en andere waardepapieren die behoren tot de beleggingsportefeuille (financiële vaste activa) worden gewaardeerd tegen de aanschaffingswaarde. Waardeverminderingen – die verplicht moeten worden toegepast indien ze duurzaam zijn en anders facultatief – en terugnemingen daarop worden over de winst- en verliesrekening geleid. Aandelen die behoren tot de beleggingsportefeuille mogen worden gewaardeerd tegen de marktwaarde, waarbij het positieve resterende verschil met de aanschaffingswaarde wordt opgenomen in een herwaarderingsreserve. Ten aanzien van vastrentende waardepapieren is de huidige verslaggevingspraktijk van banken in Nederland afwijkend van de hoofdregel, in die zin dat in Nederland waardering tegen aflossingswaarde plaatsvindt. De bankenrichtlijn laat wel de optie open voor waardering tegen aflos-

singswaarde. Het verschil tussen die waarde en de aanschaffingswaarde moet dan wel afzonderlijk worden getoond.

Handelsportefeuille

De hoofdregel voor deze categorie van effecten is dat zij worden opgenomen tegen aanschaffingsprijs of de lagere marktwaarde. Het verschil met de hogere marktwaarde moet worden vermeld. Er is een optie voor de lidstaten om waardering toe te laten tegen de hogere marktwaarde. Wordt de optie uitgeoefend door een lidstaat, dan moet de bank die waardeert tegen marktwaarde in de toelichting het verschil met de lagere aanschaffingswaarde vermelden. In Nederland wordt deze portefeuille onder de thans geldende regels op marktwaarde gewaardeerd. Dit is een belangrijke afwijking van de regels die voor andere ondernemingen gelden en die ook logisch is omdat banken – mede gezien de aard van hun activiteit – daardoor beter in staat zijn hun economische positie te tonen dan bij waardering op aanschaffingswaarde. Met name verschaft het inzicht in de ingenomen rentepositities ten opzichte van marktrente, mede in samenhang met de vermelding van de lagere aanschaffingsprijs. Het lijkt waarschijnlijk dat de Nederlandse overheid voor de laatste optie zal kiezen. Het zojuist gereleveerde inzicht is wel erg partieel. Om zinvol over de prestatie van de bank in dat opzicht te kunnen spreken, moet informatie over de matching of mismatch beschikbaar zijn. Ook de bankenrichtlijn maakt hiervan geen melding. De marktwaarde betekent bij de huidige en Richtlijnvoorschriften alleen iets voor de liquiditeit. Of de Nederlandse overheid de toepassing van de hoofdregel, te weten waardering tegen aanschaffingswaarde of lagere marktwaarde, openlaat, lijkt mij twijfelachtig. Andere landen, zoals met name West-Duitsland, zullen er hoogst waarschijnlijk wel voor kiezen de hoofdregel toe te passen. Het is zeer de vraag wat er op deze wijze van de harmonisatie terecht komt. Weliswaar is bij beide methoden dezelfde informatie over de balansposten aan de jaarrekening te ontleenen, althans indien de landen waarin de extra afwaardering op bepaalde activa wordt toegestaan en effecten van de handelsportefeuille worden gewaardeerd op aanschaffingswaarde, niet

ook het voorschrift tot vermelden van het verschil met de marktwaarde achterwege laten. Tweesporig inzicht is er in ieder geval niet ten aanzien van de winst- en verliesrekening, omdat de koerswinsten of -verliezen die bij de waardering tegen marktwaarde in de resultaten verschijnen, verschillen in het netto-resultaat genereren ten opzichte van de waardering op kostprijs die overigens alleen zijn gebaseerd op verslaggevingsregels en niet van doen hebben met werkelijk behaalde resultaten.

Door het op deze wijze toerekenen van deze resultaten kunnen niet gerealiseerde resultaten worden getoond die overigens bij 'gewone' ondernemingen niet blijken, omdat de waardering van tot de vlottende activa behorende effecten op actuele waarde niet wordt toegestaan. Voor de aldus verantwoorde, niet gerealiseerde resultaten behoeft noch thans, noch in de toekomst vanwege de bankenrichtlijn overigens een wettelijke reserve te worden gevormd.

Het wel verplicht stellen van een dergelijke reservevorming zou ten behoeve van de bescherming van crediteurenbelangen, wellicht niet misstaan in het licht van reserves die overigens moeten worden gevormd bij waardering op actuele waarde.

Daarbij moet echter worden bedacht dat het realisatiemoment ten aanzien van deze soort activa doorgaans niet kritisch is: in die zin dat betreffende activa doorgaans ook zonder moeite tegen die prijs zouden kunnen zijn verkocht, zodat het realisatiebeginsel in dezen slechts beperkte betekenis heeft.

Afwaarderingen

De belangrijkste afwijking ten opzichte van de huidige voorschriften is de optie die aan de lidstaten wordt gelaten om afwaarderingen toe te laten op bepaalde vorderingen op cliënten en op banken, alsmede effecten, voor zover die laatste noch tot de beleggingsportefeuille, noch tot de handelsportefeuille zouden behoren. Verwezen wordt naar het hiervoor gestelde.

Hoewel het moeilijk is om te voorspellen welke orde van grootte de mogelijke afwaarderingen zouden kunnen krijgen, volgt hierna een overzicht daarvan. Daarbij is uitgegaan van het totaal van

de vorderingen op cliënten (debiteuren) en die op kredietinstellingen (bankiers), ontleend aan de jaarverslagen over 1987. Met de gevolgen van de posities in effecten die niet tot de financiële vaste activa behoren, noch tot de handelsportefeuille, is geen rekening gehouden omdat gegevens daarover niet aan de jaarverslaggeving konden worden ontleend. Mede daarom geeft het volgende overzicht niet meer dan een zeer globaal beeld. Bij de berekening van de verhouding van de afwaardering ten opzichte van het aansprakelijk groepsvermogen is rekening gehouden met vennootschapsbelasting tegen een tarief van 35%.

Bedragen x f 1 mln. (per 31 december 1987)

	<i>Relevante vorderingen</i>	<i>Maximale afwaardering</i>	<i>in % van het aansprakelijk groepsvermogen</i>
ABN	108.860	4.346	33
AMRO	93.877	3.755	31
CREDIT LYONNAIS	17.826	713	40
NMB	52.274	2.090	37
PARIBAS	4.441	178	45
RABO	107.417	4.297	33

Hiermede wordt mijns inziens aangetoond dat de invloed op het aansprakelijk groepsvermogen aanzienlijk is en dat het getoonde aansprakelijk groepsvermogen mogelijkwerwijs geen goede informatie verschaft over de solvabiliteit. Afhankelijk van het gebruik dat de diverse overheden maken van deze optie, is harmonisatie hier ook ver te zoeken. Ook al zouden ze overigens alle van de optie gebruik maken, dan nog zijn resultaten en vermogens van banken niet goed te vergelijken omdat er geen informatie beschikbaar is over de mate van afwaardering.

Vreemde valuta

In het algemeen kan worden gesteld dat de bankenrichtlijn uitgaat van omrekening tegen de constante koers op balansdatum. Het verschil tussen deze omrekenkoers en de boekwaarde moet in

de winst- en verliesrekening worden opgenomen. In hoofddijl komt dit op hetzelfde neer als de regels gesteld in het Model Jaarrekening van DNB.

Voorts moet het totaalbedrag van de activa en dat van de passiva worden vermeld dat in vreemde valuta luidt, omgerekend naar de valuta waarin ook de jaarrekening wordt opgesteld.

De betekenis van dit voorschrift valt niet goed in te zien. Men krijgt wel enige indicatie over de internationale georiënteerdheid van de kredietinstelling, maar, zoals reeds eerder gesteld, geen wezenlijk inzicht in internationale risico's. Daarvoor zou een splitsing naar valuta nodig zijn, zulks overigens in aanvulling op de informatie over de verdeling van de kredietportefeuille en de waardepapieren naar landen. Ook informatie over het vreemde valuta-aspect van niet uit de balans blijkenende verplichtingen zou tot een dergelijke informatieverstreking dienen te behoren.

7 Presentatie, inclusief consolidatie

De voornaamste wijziging in de presentatie betreft de opstelling van de passiefzijde van de balans in afnemende liquiditeitsvolgorde. Daardoor wordt die opstelling consistent met die van de actiefzijde.

Zowel van de post 'obligaties en andere vastrentende waarden' als van de post 'aandelen en andere niet-vastrentende waarden' zal als gevolg van de bankenrichtlijn het criterium voor het onderscheid tussen handels- en beleggingsportefeuille moeten worden omschreven.

Compensatie van balansposten zal in mindere mate mogelijk zijn dan tot op heden het geval was, omdat bijvoorbeeld het compenseren van rekeningen van verschillende rekeninghouders die wel tot eenzelfde groep behoren, niet langer mogelijk zal zijn.

De consolidatie is een belangrijk onderwerp, omdat in de geconsolideerde jaarrekening het eigen vermogen van de bank met daartegenover alle activa en passiva van de groep blijken. Dit is zowel voor de beoordeling van solvabiliteit, als die van liquiditeit van grote betekenis. Dat consolidatie en toezicht op basis van geconsolideerde

gegevens niet vanzelfsprekend is, moge blijken uit het feit dat in West-Duitsland tot voor enkele jaren het toezicht op het kredietwezen werd uitgeoefend op enkelvoudige basis. Echte solvabiliteit omvat mede de schulden en uitzettingen van alle dochters. Consolidatie is nodig om goed inzicht te verkrijgen in de verhouding eigen vermogen/totaal vermogen van de gehele groep en in andere aspecten van de solvabiliteit. Als gevolg van de zevende EG-Richtlijn zal weliswaar op het punt van de consolidatie niet zoveel veranderen, maar een aantal zaken wordt aangescherpt, zoals de verplichting om horizontale consolidatie uit te voeren in geval van groepsmaatschappijen. Dit kan overigens het inzicht in het eigen vermogen versus het balansbeeld als geheel verstoren.

Dochterondernemingen behoeven volgens de bankenrichtlijn niet in de consolidatie te worden betrokken, indien zij geen activiteiten uitoefenen die rechtstreeks in het verlengde van het bankbedrijf liggen of bestaan uit nevenactiviteiten van de bank. Hoewel uit economisch oogpunt begrijpelijk, meen ik toch dat dit zou moeten zijn aangevuld met een voorschrift over separate opname van de financiële gegevens in de toelichting of in de overige gegevens.

Indien tijdelijk aandelen in een kredietinstelling worden gehouden in het kader van een financiële reddingsoperatie, behoeven de financiële gegevens van die instelling niet in de consolidatie te worden betrokken. De jaarrekening van die instelling wordt opgenomen in de toelichting, terwijl in de toelichting informatie moet worden verschaft over de financiële reddingsoperatie.

8 Conclusies

In de jaarrekening van banken zal als gevolg van de bankenrichtlijn een betrekkelijk groot aantal veranderingen optreden die het gevolg zijn van veranderde of meer uitgebreide informatieplicht. Het is evenwel niet te verwachten dat er in Nederland een belangrijke verbetering zal optreden in de informatievoorziening ter zake van solvabiliteit, liquiditeit en rentabiliteit, omdat de informatieverschaffing toch zeer beperkt blijft. Dit geldt voor het getoonde vermogen en resultaat, afhankelijk van de gekozen opties voor het al dan niet

toelaten van afwaarderen van bepaalde activa. Wel wordt meer inzicht in de intrestmarge verkregen. Dat geldt evenwel niet voor de intrestpositie, dat wil zeggen het renterisico. Compensatie-opties ten aanzien van de winst- en verliesrekening kunnen vermeerdering van het inzicht eveneens vergaand belemmeren.

De jaarverslagen van banken zullen in beginsel niet beter vergelijkbaar worden, noch tussen de landen van de EG, noch daarbinnen om dezelfde redenen als zojuist genoemd. De bankenrichtlijn draagt in hoofdzaak bij tot harmonisatie van de vormvoorschriften.

Literatuur

Richtlijn van de Raad van 8 december 1986, betreffende de jaarrekening en de geconsolideerde jaarrekening van banken en andere financiële instellingen.

Bankenrichtlijn en Jaarrekening, Moret en Limperg, juni 1988.

H. P. de Haan RA, De verwerking van Interest/Rate en Currency/ Swaps; *De Accountant*, april en mei 1987, pp. 363-367 en 424-427.

Handboek Wet Toezicht Kredietwezen, Model Jaarrekening.

Drs. P. N. Korteweg, De voorziening algemene risico's bij banken en de rol van de accountant; *Maandblad voor Accountancy en Bedrijfshuishoudkunde*, februari 1985, pp. 73-82.

H. J. Neeleman RA, *Maandblad voor Accountancy en bedrijfshuishoudkunde*, (lezers discussiëren) – februari 1985, pp. 83-86.

Strategische planning en ondernemingsprestaties

Drs. E. Piëst

1 Inleiding

Ten aanzien van de relatie tussen strategische planning en financieel-economische prestaties van ondernemingen is in onderzoek veel aandacht besteed. De verwachting is doorgaans dat ondernemingen die een proces van strategische planning ondernemen beter presteren dan ondernemingen die een dergelijk proces achterwege laten. In dit kader kan worden gewezen op de mogelijkheden van strategische planning om te anticiperen op veranderingen in de omgeving en de mogelijkheden om verschillende strategische beslissingen te coördineren tot een consistente strategie. De resultaten vertonen echter een wisselend beeld. Een aantal auteurs vindt een positieve samenhang tussen strategische planning en ondernemingsprestaties (Wood & LaForge, 1979; Bracker & Pearson, 1986; Rhyne, 1986), terwijl andere auteurs deze verwachte relatie niet kunnen bevestigen in hun onderzoek (Kallman & Shapiro, 1975; Kudla, 1980; Robinson & Pierce II, 1983). Mitchell & Frederickson (1984) komen op basis van hun onderzoek zelfs tot de conclusie dat ondernemingen met een uitgebreid planningsproces slechter presteren dan ondernemingen die een minder uitgebreid planningsproces bezitten.

Voor een deel kan het diffuse beeld worden verklaard door de verschillende operationalisaties

Drs. E. Piëst is verbonden aan de Faculteit Bedrijfskunde van de Rijksuniversiteit Groningen met als vakgebied Strategisch Management.